

**REVISTA DE ISTORIE
„VASILE CONTA”
TÂRGU-NEAMȚ**

**Historical Magazine „Vasile Conta”,
Târgu-Neamț**

**Revue Historique „Vasile Conta”
Târgu-Neamț**

**Volumul V, nr. 2, decembrie 2023
Volume V, issue 2, december 2023
Volume V, no. 2, décembre 2023**

Iași
Editura PIM, 2023

RELAȚIILE INTERNAȚIONALE ALE ROMÂNIEI CU STATELE BALCANICE ÎN TIMPUL DOMNIEI LUI ALEXANDRU IOAN CUZA

*

ROMANIA'S INTERNATIONAL RELATIONS WITH THE STATES BALKANS DURING HIS REIGN ALEXANDRU IOAN CUZA

*

LES RELATIONS INTERNATIONALES DE LA ROUMANIE AVEC LES ÉTATS BALKANS PENDANT SON RÈGNE ALEXANDRE IOAN CUZA

Prof. Mihai PĂTRAȘCU¹

Rezumat: Relațiile Principatelor cu statele vecine au stat sub semnul colaborării pentru emanciparea de sub dominația otomană, în special Bulgaria și Serbia. Alegerea lui Cuza și unirea Moldovei cu Țara Românească au devenit un model și un motiv demn de urmat în Balcani. Domnitorul de la București a fost conștient că este un model pentru liderii din zonă și a căutat să întretină acest aspect prin acțiunile întreprinse.

În acest sens, a sprijinit lupta bulgarilor pentru obținerea independenței, colaborând cu emigrația bulgară de la București, în frunte cu G. S. Rakovski. A acordat asistență și sprijin material și uman pentru protejarea tranzitului de arme din Rusia spre Belgrad, arme necesare unei eventuale operațiuni de apărare împotriva unui atac al Imperiului Otoman.

Cuvinte cheie: Alexandru Ioan Cuza, Peninsula Balcanică, Serbia, transport arme, relații româno-sârbe, renaștere națională bulgară.

*

Abstract: The relations of the Principalities with neighboring states were a sign of collaboration for emancipation from Ottoman rule, especially Bulgaria and Serbia. The election of Cuza and the union of Moldova with Wallachia became a model and a worthy cause to follow in the Balkans. The ruler from Bucharest knew he was a model for leaders in the area and sought to maintain this aspect through his actions.

In this sense, he supported the Bulgarian struggle for independence, collaborating with the Bulgarian emigration from Bucharest led by G. S. Rakovski. It provided assistance and material and human support to protect the transit of arms from Russia to Belgrade, arms necessary for a possible defense operation against an attack by the Ottoman Empire.

Keywords: Alexandru Ioan Cuza, Balkan Peninsula, Serbia, arms transport, Romanian-Serbian relations, Bulgarian national revival.

¹ Școala Gimnazială „Ruși” Belcești, mihai Patrascu2305@yahoo.com

Résumé: Les relations des Principautés avec les États voisins étaient sous le signe de la collaboration pour l'émancipation sous la domination ottomane, en particulier la Bulgarie et la Serbie. L'élection de Cuza et l'union de la Moldavie avec la Valachie sont devenues un modèle et une raison valable à suivre dans les Balkans. Le dirigeant de Bucarest était conscient qu'il est un modèle pour les dirigeants de la région et a cherché à maintenir cet aspect par les actions prises.

À cet égard, il a soutenu la lutte bulgare pour l'indépendance, collaborant avec l'émigration bulgare de Bucarest, dirigée par G. S. Rakovsky. Il a fourni une assistance matérielle et humaine et un soutien pour protéger le transit des armes de la Russie à Belgrade, armes nécessaires à une éventuelle opération de défense contre une attaque de l'Empire ottoman.

Mots clés: Alexandru Ioan Cuza, péninsule balkanique, Serbie, transport d'armes, relations roumano-serbes, renouveau national bulgare.

Desăvârșirea unirii administrative și politice, adoptarea unui șir întreg de reforme au întărit structurile moderne ale noului stat, i-au lărgit considerabil autonomia, forța de a rezista presiunilor din afară, i-au conferit capacitatea de a interveni, mai larg și mai eficient, în favoarea românilor care se mai aflau încă în afara granițelor țării, prin elaborarea unei strategii politice naționale, de perspectivă. În egală măsură, statul național român, consolidându-și pozițiile, putea să desfășoare, pe un plan superior, o mai activă politică zonală; aceasta, corespunzând intereselor sale, convenea și, în același timp, sprijinea cu mai multă eficiență lupta națională a popoarelor din Balcani și din Estul Europei.

Relațiile cu Serbia, cu emigrația maghiară și cu cea polonă, atitudinea față de mișcarea de eliberare a bulgarilor, sprijinul efectiv, material și politic, au reliefat ponderea și rolul noului stat în echilibrul politic zonal și european.²

Prin Unirea Principatelor Române, al creării statului național în prima sa fază, mișcarea de emancipare națională a popoarelor aflate sub stăpânirea sau dominația imperiilor otomane, habsburgic și țarist a primit un nou impuls. În anii domniei lui Al. I. Cuza, reprezentanții acelor popoare, numeroși emigranți, au aflat aici adăpost și sprijin moral și chiar material, și tot aici se plasează în timp preliminarile politicii de alianțe în Balcani.

După 1859 s-au făcut proiecte de eliberare a popoarelor asuprite din centrul și sud-estul Europei. Mișcările naționale din Bulgaria și Polonia, agitațiile din Ungaria, frământările ideologice din Rusia, conflictele Serbiei cu Poarta otomană precum și starea de decadență a Turciei, formau subiecte care puteau provoca numeroase complicații.

Aflați în diferite stadii de dezvoltare a luptei pentru emancipare socială și națională, folosind căi și mijloace diferite de luptă, italienii, polonezii, ungurii,

² Gheorghe Platon, *De la constituirea națiunii la Marea Unire*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2000, p. 363.

românii, sârbii, bulgarii, căutau o colaborare între ei și se pregăteau de lupta pentru emanciparea totală.

România – în mijlocul acestor mișcări revoluționare – evident a fost cuprinsă în vârtejul evenimentelor. Noi complicații politice au pus în pericol autonomia Principatelor Române pe care numai intensa activitate diplomatică a lui Cuza și a colaboratorilor săi a salvat-o³.

Alexandru Ioan Cuza a militat pentru alcătuirea statelor naționale, aceasta fiind și o condiție pentru desăvârșirea României moderne. Era conștient de politica expansionistă a marilor puteri, care doreau realizarea chestiunii orientale conform intereselor lor și fără participarea micilor state din Peninsula Balcanică, precum și de faptul că drumul spre emanciparea deplină era lupta unită a tuturor popoarelor asuprite împotriva stăpânirii otomane.

Totodată, a căutat să folosească contradicțiile dintre marile puteri în politica externă. Deși era conducătorul unui stat mic, el a sprijinit tendințele de emancipare politică ale bulgarilor, sârbilor și muntenegrenilor.

După urcarea pe tron al lui Cuza, au apărut în Principate emisari italieni, unguri, polonezi, care susțineau ideea eliberării. Se vorbea insistent de un război menit să ajute popoarele asuprite să se elibereze și să se constituie în state unitare și neatârinate.

Asocierea români-sârbi era cât se poate de justificată nu numai prin similitudinea statutelor politico-juridice ale Principatelor Unite și Serbiei, ci și prin eoul pe care l-a avut în Belgrad alegerea lui Cuza.

Discuțiile privitoare la confederarea popoarelor din estul continentului au făcut obiectul preocupărilor în cele mai diverse medii. La 3 aprilie, Eder⁴ îi atribuia lui Cuza următoarele obiective: n-a renunțat nici la planurile de Unire, nici la planul „deplinei independențe”; așteaptă doar momentul favorabil pentru a-și atinge țelul cu ajutorul partidului revoluționar; speră în confederarea creștinilor din Turcia; în acest sens, ar fi primit asigurări din Serbia și Bulgaria, nădăjduind în sprijinul Rusiei nu numai moral, ci și material.

Exemplul Principatelor Unite întreține agitația în toate mediile politice din Balcani. Serbia, urmând exemplul românilor, vrea să proclame independența absolută a Serbiei și să refuze plata tributului către Poartă. Este posibil că unii din conducătorii Serbiei să fi contactat pe sprijinul românilor și chiar să fi apelat la el.

Cuza nu se putea angaja pe calea propusă de la Belgrad în condițiile în care domnitorul se afla prins în plasa complicațiilor legate de recunoașterea internațională.

Situația bulgarilor aflați în Principate în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza este bine cunoscută⁵. De altfel, Principatele au și devenit cel mai important centru al renașterii naționale din afara Bulgariei. De pe la 1820 se scria prin presă

³ Irina Rădulescu-Varasoglu, *Alexandru Ioan Cuza și politica europeană*, Editura Academiei, București, 1974, p. 90.

⁴ Karl Freiherr von Eder, consulul general austriac la București între 23.12.1861–18.12.1868.

⁵ Leonid Boicu, *Din istoria diplomației europene. Anul 1859 la români*, Iași, 1996, p. 293.

faptul că formarea statului unitar român va constitui un pas înainte și pentru eliberarea popoarelor creștine din Imperiul Otoman.

Alexandru Ioan Cuza a acordat o deosebită atenție emigranților bulgari de pe teritoriul românesc. În bună măsură, renașterea națională bulgară a avut drept leagăn țările române. În timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, Bucureștii devin centrul mișcării de eliberare națională bulgară.

Șeful statului român în tot timpul domniei sale a sprijinit lupta pentru eliberare a popoarelor subjugate. Începând din 1862, când se înregistrează o ameliorare a raporturilor sârbo-turce, revoluționarii bulgari se îndreaptă tot mai mult spre România.

De aceea G. S. Rakovski⁶ părăsește în 1863 Belgradul și se stabilește la București, unde cu ajutorul negustorilor bulgari începe în 1864 editarea ziarului bulgar „Viitorul”, care, printre altele, milita pentru o prietenie româno-bulgară⁷. G. S. Rakovski a organizat mici cete de voluntari bulgari care treceau în sudul Dunării, având ciocniri cu autoritățile turcești.

În această acțiune, revoluționarii bulgari s-au bucurat de sprijinul oficialităților române. Într-o convorbire cu G. S. Rakovski, Alexandru Ioan Cuza i-a promis că-i va da arme pentru înarmarea a 25 de cete de bulgari, fiecare compusă din 31 de oameni. Pentru el, dreptul popoarelor de a se uni în entități naționale era inalienabil, constituirea statelor naționale fiind o caracteristică a epocii.

Puternica influență pe care Alexandru Ioan Cuza a exercitat-o asupra popoarelor balcanice se explică prin politica curajoasă și perseverentă de slăbire și abolire a suzeranității. Rolul pe care Principatele Unite l-au jucat în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, atât față de statele și popoarele din sud-estul european, cât și în relațiile cu revoluționarii unguri și poloni, a constituit o expresie a năzuințelor spre independență.

În 1862 izbucnind ostilitățile între Turcia și Muntenegru, simpatia întregului popor român a fost de partea celui din urmă. Ziarele românești făceau cunoscut fiecare succes al muntenegrenilor⁸. Când în 1862, a avut loc la Belgrad o ciocnire sângeroasă între garnizoanele turcă și sârbă, guvernul român a inițiat unele acțiuni cu scop de a ușura situația Serbiei. Cu această ocazie, Cuza a explicat marilor puteri că nu putea să privească nepăsător lupta popoarelor balcanice pentru libertate⁹.

În această perioadă guvernul țarist sprijinea mișcarea de revoltă a popoarelor creștine din Peninsula Balcanică în vederea slăbirii Imperiului otoman. Creșterea influenței rusești în rândul popoarelor aflate sub dominație otomană nemulțumea guvernul austriac care vedea în Rusia un puternic rival în calea expansiunii sale politice. Alegerea lui Alexandru Ioan Cuza era considerată în Austria ca semnalul unei

⁶ Gheorghe Stoikov Rakovski (în bulgară: Георги Стойков Раковски) (n. 2 aprilie 1821 - d. 9 octombrie 1867), a fost un revoluționar și scriitor bulgar, conducător al luptei de eliberare a Bulgariei de sub dominația otomană.

⁷ Constantin Velichî, *România și renașterea bulgară*, București, 1980, p. 202.

⁸ Nicolae Corivan, *Relațiile diplomatice ale României de la 1859 la 1877*, București, 1984, p. 107.

⁹ Nicolae Ciachir, *Războiul pentru independența României în context european*, București, 1977, p. 92.

mişcări de eliberare a popoarelor din Europa centrală. Reprezentanții Turciei și Austriei se temeau ca diplomația franceză să nu lucreze în vederea dezintegrării Imperiului otoman, pentru constituirea unei federații de state creștine și a umilirii Austriei.

Principatele Unite, beneficiind de un regim de autonomie, au oferit sprijinul lor și celorlalte popoare ce se aflau sub stăpânirea otomană. În acest sens, fără a angaja oficial statul român, au fost ajutați ungurii, polonezii și sârbii.

Succesele politicii externe a lui Alexandru Ioan Cuza constituia un exemplu și un stimulent pentru celelalte popoare oprimate.

Interesele comune româno-sârbe, mai ales după unirea Principatelor, s-au exprimat printr-o politică coordonată în scopul de a îndepărta dominația otomană și habsburgică, care reprezentau principalele obstacole în fața unității naționale atât a Principatelor Unite cât și a Serbiei. La Viena se raportau insistent pregătiri de revoltă simultană a românilor, sârbilor, bosniacilor, bulgarilor și muntenegrenilor.

Atitudinea energetică a lui Alexandru Ioan Cuza în aceste confruntări, mersul său hotărât pe calea deplinei emancipări naționale și sociale produceau o puternică impresie asupra națiunilor vecine.

O constantă a politicii externe românești în timpul domniei lui Cuza au fost strânsele raporturi cu Serbia. Ne lega de această țară vecină nu numai o veche tradiție de prietenie, dar și interese economice. Serbia importa de la noi mari cantități de sare; apoi situația similară față de Turcia, cu implicațiile și tensiunile respective; după aceea comunitate de credință și, în sfârșit, relațiile personale dintre familiile domnitoare. Obrenovicii aveau în Muntenia întinse proprietăți care le aduceau venituri importante; mama viitorului stăpânitor sârb Milan era o româncă, născută Costin Catargiu; ea va juca un rol important și în viața lui Cuza.

Împrejurarea în care raporturile strânse cu țara vecină și prietenă s-au vădit în modul cel mai impresionant a fost tranzitul armelor sârbești prin România, în noiembrie-decembrie 1862. Ca urmare a tratatelor diplomatice dintre cele trei state, Cuza s-a angajat să ia măsuri militare pentru asigurarea transportului armelor sârbești, în schimb se pare că Rusia promisese să nu facă opoziție măsurilor pe care guvernul român le va lua în chestiunea mănăstirilor închinată.¹⁰

Această împrejurare a provocat o emoție considerabilă în cercurile diplomatice internaționale, a determinat intervenția colectivă și ostilă a reprezentanților din București ai mai multor Puteri și a constituit, în cele din urmă, o victorie diplomatică a României și Serbiei și un spor de prestigiu pentru câtmuitorii acestor țări, în special pentru Cuza Vodă.

Alexandru Ioan Cuza nu a vrut să admită amestecul Sublimei Porți și cu atât mai puțin al celorlalte puteri europene, într-o problemă care, de fapt, nu privea decât Principatele Române și Serbia. Și, întrucât Turcia a început pregătiri militare împotriva Serbiei, obligând astfel pe prințul Mihail Obrenovic să-și mărească apărarea,

¹⁰ Irina Rădulescu-Valasoglu, *op. cit.*, p. 94.

domnitorul Cuza, prevăzător, trimitea o mie de oameni în localitatea Gruia, spre Dunăre, menținându-se într-o atitudine energică și demnă.

De fapt el prevăzuse pericolul unui atac militar turcesc și, imediat după înțelegerea româno-sârbo-rusă, dăduse dispoziții pentru deplasarea unor regimente românești spre linia Dunării. A fost o acțiune de mare curaj din partea lui Cuza, a colaboratorilor săi apropiați și a conducătorilor armatei. Domnitorul adoptase rezistența diplomatică și militară considerând că era în joc demnitatea țării și onoarea sa față de prințul Serbiei.

Alexandru Ioan Cuza mersese atât de departe cu ajutorul acordat Serbiei încât trimisese propriile sale trupe pentru a ocroti convoaiele ce primiseră dreptul de a trece Dunărea, pe teritoriul sârbesc.

Urmarea acestei acțiuni a fost o și mai puternică strângere a relațiilor cu sârbi; îndată după tranzitul armelor, a avut loc înființarea de reprezentanțe diplomatice: a Serbiei la București, la 28 februarie 1863 – primul titular fiind Constantin Magazinovici, consilier la Curtea de casație a Serbiei – a României la Belgrad, la 13/25 martie același an – cel dintâi titular fiind Theodor Callimachi¹¹, fost până atunci prim-secretar al agenției române la Constantinopol.

Evenimentele din noiembrie 1862 – martie 1863 au întărit mai mult legătura dintre Principatele Române și Serbia. Prințul Mihail al Serbiei a trimis daruri unor militari și demnitari români care sprijiniseră efectuarea transportului armelor¹². Domnitorului i-a trimis o sabie valoroasă având încrustate pe mâner pietre prețioase și gravate câteva cuvinte – în limba latină – care afirmau prietenia puternică dintre cei doi domnitori și cele două popoare, prietenie confirmată la vremuri de nevoie.

Bibliografie selectivă

- Boicu, Leonid, *Din istoria diplomației europene. Anul 1859 la români*, Editura Institutul European, Iași, 1996
- Ciachir, Nicolae, *România și popoarele balcanice 1856-1875*, în „Revista română de studii internaționale”, an VI, 1 (15), 1972
- Giurescu, C. Constantin, *Viața și opera lui Cuza Vodă*, Editura Științifică, București, 1966
- Ivănescu, Dumitru, *Alexandru Ioan Cuza în conștiința posterității*, Editura Junimea, Iași, 2001
- Mihalache, Marin, *Cuza, Prințul Unirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2006
- Platon, Gheorghe, *De la constituirea națiunii la Marea Unire*, vol. III, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2000
- Rădulescu-Valasoglu, Irina, *Alexandru Ioan Cuza și politica europeană*, Editura Academiei, București, 1974

¹¹ Theodor Callimachi (4 ianuarie 1836 – 7 aprilie 1894) rudă, prin mama sa, cu Alexandru Ioan Cuza. Între 1863-1866 a fost reprezentant diplomatic la Belgrad.

¹² Irina Rădulescu-Valasoglu, *op. cit.*, p. 101.